

1. Η κρίση και οι απώλειες της αυτοκρατορίας κατά τον 11^ο αι (1025–1081)

α. Η εσωτερική κρίση

Λόγοι που οδήγησαν το Βυζάντιο σε **κρίση** μετά το θάνατο του Βασιλείου Β΄:

- **Στρατός:** 1) Παραμέληση του στόλου - 2) Σταδιακή διάλυση των θεμάτων και των θεματικών στρατών - 3) Αντικατάσταση της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας με έναν φόρο που χρησιμοποιήθηκε για τη στρατολογία ξένων μισθοφόρων - 4) Χρησιμοποίηση πολλών ξένων σε ανώτερες θέσεις.
- **Κοινωνία:** Η επιβολή νέων φόρων οδήγησε σε ταραχές και εξεγέρσεις επαρχιακών αγροτικών πληθυσμών.
- **Οικονομία:** Εξασθένηση των δημόσιων οικονομικών.
- **Πολιτική:** Η πολιτική αστάθεια που εκδηλώθηκε το 1060 ενίσχυσε την αίσθηση ότι η αυτοκρατορία είχε περιέλθει σε γενικευμένη κρίση.

β. Οι στρατιωτικές αποτυχίες

Νέοι **Εχθροί** του βυζαντίου, απειλούν την εδαφική ακεραιότητα της Αυτοκρατορίας:

- **Σελτζούκοι Τούρκοι:** στη μάχη του **Ματζικέρτ** το 1071 συνέτριψαν τα μισθοφορικά στρατεύματα του Βυζαντίου, που έπασχαν από έλλειψη οπλισμού, πειθαρχίας και ηθικού.
- **Νορμανδοί:** το 1071 κυρίευσαν το **Μπάρι**, το τελευταίο βυζαντινό οχυρό της Ιταλίας.
- **Ούγγροι:** στα βόρεια σύνορα του κράτους
- **Σέρβοι:** στα βόρεια σύνορα του κράτους

2. Οι Κομνηνοί και η μερική αναδιοργάνωση της αυτοκρατορίας

α. Κατάσταση της αυτοκρατορίας

ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (τέλη 11^{ου} αι.)

ΟΝΟΜΑ ΛΑΟΥ	Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥΣ
Νορμανδοί	Απειλούν τις ακτές της Ηπείρου
Κουμάνοι – Πατζινάκες	Λεηλατούν τα Βαλκάνια
Σελτζούκοι Τούρκοι	Κατακτούν μέρος της Μ. Ασίας

β. Εσωτερική πολιτική

Εφαρμογή από τους Κομνηνούς του **θεσμού της Πρόνοιας**.

Πρόνοια: παραχώρηση από το κράτος, ισοβίως, αγροκτημάτων και φορολογικών εσόδων στους ευγενείς, με αντάλλαγμα την παροχή υπηρεσιών.

Προνοιάριοι ή στρατιώτες: οι ευγενείς του θεσμού της Πρόνοιας

Οι προνοιάριοι αποτέλεσαν την άρχουσα τάξη, ενώ οι αγρότες εξαθλιώθηκαν.

γ. Εξωτερικές επιτυχίες

Αλέξιος Α΄: ανέκτησε τη δυτική Μ. Ασία εκμεταλλευόμενος τις επιχειρήσεις των σταυροφόρων – Στα Βαλκάνια εξουδετέρωσε τους Πατζινάκες και τους Κουμάνους.

Ιωάννης Κομνηνός: ανατολικά έφτασε μέχρι τη συριακή Αντιόχεια – Στα Βαλκάνια κυριάρχησε στους Σέρβους και προσπάθησε να θέσει υπό την βυζαντινή κηδεμονία το Ουγγρικό βασίλειο.

Μανουήλ Α΄ Κομνηνός: ακολούθησε φιλοδυτική εσωτερική πολιτική – Στην εξωτερική πολιτική σύναψε ειρήνη με τους Ούγγρους, ταπείνωσε τους Σέρβους και συνέχισε τις εκστρατείες κατά των Σελτζούκων.

δ. Η στρατιωτική κατάρρευση

Οδυνηρή ήττα του βυζαντινού στρατού στο **Μυριοκέφαλο της Φρυγίας** το 1176 από τους Σελτζούκους → παγίωση της θέσης των Τούρκων και εξισλαμισμός των μικρασιατικών επαρχιών.

3. Η ενετική οικονομική διείσδυση και το σχίσμα των Εκκλησιών

α. Εμπορικά προνόμια στους Βενετούς

Ο Αλέξιος Α΄ με χρυσόβουλο του 1082 έδωσε στους Βενετούς, ως ανταμοιβή για την βοήθειά τους στην απώθηση των Νορμανδών από την περιοχή της Ηπείρου, τα ακόλουθα προνόμια:

1. Παραχώρησε τίτλους και χρηματικές χορηγίες στους κοσμικούς και εκκλησιαστικούς άρχοντες της Βενετίας.
2. Παραχώρησε στους εμπόρους της Βενετίας σκάλες (αποβάθρες) και εμπορικά καταστήματα στην προκυμαία της πρωτεύουσας.
3. Επέτρεψε στους Βενετούς να εμπορεύονται ελεύθερα και χωρίς να πληρώνουν δασμούς σε όλα τα σημαντικά βυζαντινά λιμάνια.

Συνέπειες: οι Βενετοί διείσδυσαν οικονομικά και ίδρυσαν μια πανίσχυρη αποικιακή αυτοκρατορία στην Ανατολή, ενώ το Βυζάντιο έχασε το ρόλο του μεσάζοντα μεταξύ Αράβων και Δυτ. Ευρώπης και την κυρίαρχη θέση του στο εμπόριο της Μεσογείου.

Οι αυτοκράτορες επιχείρησαν αργότερα να αντιδράσουν ποικιλοτρόπως· ο Μανουήλ Κομνηνός έδωσε προνόμια και σε άλλες ιταλικές πόλεις (Πίζα, Γένοβα) και πέτυχε διχάζοντάς τες να επέμβει στρατιωτικά στην Ιταλία.

β. Σχίσμα των δύο εκκλησιών

Σχίσμα των δύο Εκκλησιών το 1054: διακοπή των σχέσεων μεταξύ των πατριαρχείων Ρώμης και Κωνσταντινούπολης, που στο εξής αποτελούν δύο χωριστές εκκλησίες, εξαιτίας της αδυναμίας επίλυσης των λειτουργικών και δογματικών τους διαφορών → πρόκληση μεγάλης αντιπαλότητας και μίσους μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Τα υπόλοιπα πατριαρχεία (Ιεροσολύμων, Αλεξανδρείας και Αντιοχείας) τάχθηκαν με το μέρος της Κωνσταντινούπολης